



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ»  
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І ФІНАНСІВ  
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ  
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Чикуркова А.Д.

**МЕТОДИКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (ЗА  
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 073 «МЕНЕДЖМЕНТ») ТА  
ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ  
РОБОТИ**

**Методичні рекомендації**  
**для самостійного вивчення дисципліни**  
*для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового)*  
*рівня освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент»*

Кам'янець-Подільський  
2022

УДК 001.8(07)  
Чик19

*Рецензенти:*

*Ткачук В.В.*

*кандидат економічних наук, доцент, декан економічного факультету  
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

*Цвігун І.А.*

*доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування та  
технологій електронного бізнесу  
Подільського державного аграрно-технічного університету*

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою ЗВО «ПДУ»  
Протокол № 2 від 22 березня 2022 р.*

**Чикуркова А.Д.**

**Чик19** **Методика наукового дослідження (за спеціальністю за спеціальністю 073 «Менеджмент») та організація підготовки дисертаційної роботи [Текст] : Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» – Кам'янець-Подільський, 2022. – 16 с.**

Методичні рекомендації містять основні положення курсу. Призначені для формування базових знань, необхідних для розуміння широкого кола реальних проблем дисципліни.

Розглядається сутність поняття про науку, її виникнення та еволюцію. Розкриваються основні методи наукових досліджень, особливості науки в сучасних умовах, форми та організація науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти. Значна увага приділена раціональній організації праці науковців, пошуку науково-технічної інформації, визначенню ефективності науково-дослідних робіт.

**УДК 001.8(07)**

© Алла Дмитрівна Чикуркова, 2022

© ЗВО «ПДУ», 2022

## ЗМІСТ

Вступ.....	4
Перелік питань, що виносяться на самостійне опрацювання.....	5
Перелік запитань для підсумкового контролю знань.....	11
Рекомендована література.....	41

## ВСТУП

Самостійна робота на нинішньому етапі має надзвичайно важливе значення. Це зумовлено новими соціально-економічними умовами, стрімким накопиченням та оновленням інформації, інтернаціоналізацією та глобалізацією сучасного суспільства, інтеграцією нашої країни в світовий освітній простір. Сьогодні вже є безперспективним у рамках середньої чи вищої освіти передати здобувачеві найбільш можливий обсяг професійних знань, оскільки він все одно буде замалий для забезпечення професійної компетентності фахівця упродовж усієї його кар'єри.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти проводиться з метою поглибленого вивчення навчального матеріалу з окремої дисципліни, формуванню практичних умінь та навичок, вмінь самостійного опрацювання спеціальної літератури та нормативних джерел.

Під час самостійної роботи здобувачі вищої освіти повинні оволодіти лекційним матеріалом, доповнювати його вивченням матеріалу з рекомендованої літератури та нормативних і законодавчих актів, використовувати отримані знання для підготовки окремих питань теми на семінарські та практичні заняття.

## **ТЕМА 1. МЕТОДОЛОГІЯ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ, ПОНЯТТЯ**

### *Питання для самостійного вивчення теми*

1. Філософія як теоретична та методологічна база наукового пізнання.
2. Антична наука і проблема методу пізнання.

### *Завдання для індивідуальної роботи за темою*

1. Натуралістична антропологія Ф. Бекона, розробка нової моделі науки, емпіричного методу і розкриття причин помилок у пізнанні.
2. Система раціоналізму Р. Декарта.

*Рекомендована література [1-15, 16, 21, 23-25].*

## **ТЕМА 2. ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ**

### *Питання для самостійного вивчення теми*

1. «Коперніканський переворот» І. Канта. Теоретичний і практичний розум.
2. Гегель, його діалектика, філософська система та метод.
3. Гносеологічні проблеми в історії української філософської думки.

### *Завдання для індивідуальної роботи за темою*

1. Методологічні ідеї філософії структуралізму, феноменології та герменевтики.
2. Традиційна метафізична методологія і притаманні їй критерії науковості.
3. Еволюція метафізичної методології.

*Рекомендована література [1-15, 18-23, 25].*

## **ТЕМА 3. ДІАЛЕКТИЧНІ ТА ЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ**

### *Питання для самостійного вивчення теми*

1. Діалектика як вчення про розвиток і спосіб філософствування.
2. Зміст та різновиди діалектики.
3. Категорії та закони діалектики. Закон взаємного переходу кількості та якості. Закон єдності та боротьби протилежностей. Закон заперечення

заперечення.

#### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Філософські суперечки навколо законів діалектики та її принципів.
2. Модифікації діалектики в сучасних філософських доктринах.
3. Діалектична методологія, еволюція її змісту.
4. Діалектика як логіка пізнавальної діяльності та логіка викладу отриманих результатів.

*Рекомендована література [1- 15, 16,18, 22-25].*

### **ТЕМА 4. СПЕЦИФІКА НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ**

#### ***Питання для самостійного вивчення теми***

1. Функції метафізичної та діалектичної філософії щодо наукового пізнання.
2. Філософська компаративістика. Підстави, можливості та межі порівняльного аналізу.

#### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Герменевтична методологія. Науковий текст, передумови його розуміння.
2. Герменевтика в контексті пізнавальної і соціокультурної діяльності.
3. Феноменологія як філософська методологія.
4. Структуралізм як методологічна доктрина, її можливості та межі.

*Рекомендована література [1-15, 16, 19, 20, 23, 24].*

### **ТЕМА 5. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ НАУКОВОГО ЗНАННЯ**

#### ***Питання для самостійного вивчення теми***

1. Теоретична модель наукової школи.
2. Формування особистості науковця.

#### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Етика та праксеологія науки.
2. Пізнання як напрям самореалізації людини.
3. Дві концепції пізнавального процесу: пізнання як відображення і як творчість; проблема їх синтезу.

4. Форми пізнавальної діяльності. Буденне, релігійне, художнє пізнання.
5. Сутність сенсуалізму, емпіризму, раціоналізму та ірраціоналізму.

*Рекомендована література [1-15, 17-25].*

## **ТЕМА 6. ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ПРОБЛЕМА ІСТИНИ**

### ***Питання для самостійного вивчення теми***

1. Філософія та методологія науки про істину та її критерії.
2. Наука як форма пізнання світу. Сутність науки. Предмет, завдання і функції науки.

### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Структура і класифікація наук. Взаємодія наук як чинник їх розвитку.
2. Методологічна єдність і багатоманітність сучасної науки.

*Рекомендована література [1-15, 16, 19-21, 24].*

## **ТЕМА 7. ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА ФОРМИ ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

### ***Питання для самостійного вивчення теми***

1. Міграція методів, засобів і концептуальних схем з однієї галузі знання в іншу.
2. Організація науки і підготовка наукових кадрів: міжнародний та вітчизняний досвід.

### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Наукова ідея як спроба нетрадиційного пояснення явищ.
2. Поняття про наукові факти та їх роль у науковому дослідженні.

*Рекомендована література [1-15, 18-22, 24, 25].*

## **ТЕМА 8. РІВНІ ТА МЕТОДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

### ***Питання для самостійного вивчення теми***

1. Формування та обґрунтування наукових гіпотез. Види гіпотез.

2. Концепція як спосіб розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї теорії.
3. Класифікаційна проблема в сучасній науці. Принципи класифікацій.
4. Типологія методів наукового пізнання: спеціальні та загальнонаукові.
5. Класифікація та характеристика загальнонаукових методів.

#### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Поняття наукової теорії, її сутність та структура. Наукова теорія як найвищий рівень синтезу знання.
2. Докази як процес встановлення істинності твердження. Структура наукового доказу.
3. Спростування як засіб розвитку наукового пізнання, його структура.
4. Системний аналіз як загальнонауковий метод дослідження.
5. Синергетика як теорія самоорганізації і розвитку окремих цілісних систем.
6. Роль інформації в наукових дослідженнях.

*Рекомендована література [1-15, 14, 16, 19].*

## **ТЕМА 9. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАГІСТРІВ**

### ***Питання для самостійного вивчення теми***

1. Наукові установи України. Система підготовки наукових кадрів.
2. Основи наукової організації процесу дослідження.
3. Підготовка магістрів в системі вищої освіти. Графік виконання науково-дослідної роботи магістрів, облік і контроль її результатів.

#### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Організація науково-дослідної роботи студентів.
2. Особливості організації науково-дослідної роботи магістрів.
3. Організація дослідної роботи наукових працівників.

*Рекомендована література [1-15, 20-25].*

## **ТЕМА 10. ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ У ПРАКТИКУ**

### ***Питання для самостійного вивчення теми***



1. Значення, зміст та послідовність здійснення процесу впровадження в практику результатів наукової діяльності.
2. Поняття ефективності науково-дослідних робіт, види та критерії оцінки.
3. Обчислення економічної ефективності наукових досліджень та кількісне визначення ефекту.

#### ***Завдання для індивідуальної роботи за темою***

1. Послідовність та етапи впровадження наукових результатів.
2. Відмінності визначення економічної ефективності за різними видами наукових досліджень.

*Рекомендована література [1-15, 18, 20, 23-25].*

#### **РОЗКРИТИ СУТНІСТЬ НАСТУПНИХ ТЕРМІНІВ**

1. Логіка науки.
2. Наукова мова
3. форми теоретичного пізнання
4. Закони двозначної логіки
5. Основні логічні форми
6. Наука
7. Наукознавство
8. Наукове дослідження
9. Етичні норми науки
10. Наукова школа
11. Наукова ідея
12. Форми наукового пізнання
13. Наукові факти
14. Наукові гіпотези
15. Наукові закони
16. Наукова теорія
17. Принципи класифікацій
18. правила аргументації

19. метод дослідження
20. Наукова проблема
21. Дисертація
22. Наукова новизна дослідження
23. Практична значущість дослідження
24. Структура наукової роботи
25. Структура наукового доказу
26. Загальні методи дослідження

## ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Поняття про діяльність людини: гносеологічну, аксіологічну, праксеологічну.
2. Роль філософії в обґрунтуванні проблем наукового дослідження.
3. Логічний аналіз об'єкта, суб'єкта і предмета методології наукового дослідження.
4. Проблема пізнання світу. Агностицизм і його основні різновиди.
5. Принцип відображення (Локк, Гольбах). Принцип конструктивізму (Кант, Фіхте). Принцип тотожності. Принцип практики (Маркс, Енгельс).
6. Діяльнісна концепція пізнання.
7. Гегелівська гносеологія.
8. Марксистська концепція пізнання.
9. Неопозитивістська концепція пізнання (Мах, Авенаріус).
10. Прагматична пізнавальна концепція (Ч. Пірс, У. Джемс, Дж. Дьюї).
11. Проблеми теорії пізнання в філософії неотомізму (Веттер, Марітен).
12. Феноменологія Гуссерля.
13. Специфіка соціального пізнання.
14. Закони та категорії діалектики в науковому дослідженні.
15. Поняття принципів діалектики та їх роль у науковому пізнанні.
16. Закони логіки - форма вираження внутрішніх суттєвих структурних зв'язків наших думок, які відображають закономірні зв'язки буття реального світу.
17. Співвідношення законів формальної та діалектичної логіки.
18. Закон тотожності, його сутність і об'єктивна основа.
19. Вимоги закону визначеності та однозначності думки у процесі наукового пізнання.
20. Значення закону суперечності для пізнавальної та практичної діяльності людей.
21. Закон виключеного третього, його визначення та логічний зміст та роль у науковій і практичній діяльності людей.
22. Закон достатньої підстави, його сутність та основні вимоги.
23. Поняття аргументації, доказу та їх структура.

24. Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів опанування реальної дійсності.
25. Специфіка філософсько-методологічного дослідження науки.
26. Позитивізм - неопозитивізм - постпозитивізм як світогляд і методологія наукового пізнання.
27. Типологія методів наукового пізнання: філософські, загальнонаукові, загальнологічні, емпіричні та теоретичні.
28. Рівні наукового дослідження: емпіричний і теоретичний, їх відмінність за предметом, методами і формами наукового знання.
29. Передумови наукового мислення і діяльності. Необхідні умови коректного наукового пояснення.
30. Пізнавальний статус наукових законів моделі розвитку науки. Сцієнтизм і антисцієнтизм.
31. Логіка пізнавального ставлення людини до світу (оптимізм, скептицизм, агностицизм).
32. Суб'єкт і об'єкт наукового дослідження.
33. Дослідження як відображення і як творчість.
34. Інтуїція та її роль у раціональному пізнанні. Діалектика чуттєвого та раціонального в процесі наукового дослідження.
35. Сутність сенсуалізму, емпіризму, раціоналізму та ірраціоналізму.
36. Проблема істини у філософії та науці. Об'єктивність і конкретність істини. Діалектика абсолютного та відносного в істині. Істина та помилкова думка.
37. Критерії наукового пізнання та знання.
38. Суспільство як об'єкт соціального дослідження. Соціальні потреби, інтереси та їх вплив на процес дослідження суспільних явищ.
39. Виявлення, формування і постановка наукової проблеми як однієї з форм наукового знання.
40. Практичні та теоретичні причини, що зумовлюють постановку проблеми.
41. Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми.
42. Поняття про факти дійсності, їх види та зміст. Відмінність між фактом-подією та науковим фактом. Логіка виявлення фактів дійсності, їх пояснення та узагальнення.

43. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів реальної дійсності. Значення гіпотез у прогнозуванні розвитку матеріального та духовного світу.
44. Поняття наукової теорії, її сутності та структури. Ознаки і функції наукової теорії. Роль теорії у формуванні та розвитку знань, науки, наукової картини світу.
45. Наука як особливий вид духовного виробництва, пізнавальної діяльності вчених.
46. Поняття про емпіричні та теоретичні рівні наукового дослідження.
47. Методи нагромадження емпіричного матеріалу та вираження його в різних формах емпіричного знання.
48. Методи спостереження, вимірювання, опису, експерименту та їх роль у дослідженні.
49. Методи теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу та вираження його в різних формах теоретичного знання. Загальнонаукові та загальнологічні методи наукового пізнання.
50. Емпіричні методи дослідження у групі економічних наук.
51. Ситуаційні методи, що використовуються у менеджменті та маркетингу.
52. Види та форми науково-дослідної роботи магістрів. Науково-дослідна робота (НДР) магістрантів у навчальний та у позанавчальний час.
53. Обґрунтування теми, розробка її змісту, проведення наукового дослідження, апробація результатів дослідження у практиці діяльності підприємств.
54. Види систематизації результатів дослідження та їх зміст.
55. Види рефератів: наукові, інформативні. Зміст рефератів, вимоги до рефератів.
56. Наукова стаття.
57. Звіт про науково-дослідну роботу, його зміст і методика складання.
58. Кінцеві результати НДР, місце і форми їх застосування.
59. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність.
60. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень.

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### Рекомендована література основна

1. Закон «Про вищу освіту» // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Закон «Про освіту» // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010(Редакція від 30.11.2017)// База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>.
4. Національна рамка кваліфікацій // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (редакція від 30.11.2017)// База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)»
8. Стандарт вищої освіти: третій (освітньо-науковий) рівень, галузь знань 07 Управління і адміністрування, спеціальність 073 Менеджмент (далі – Стандарт). Стандарт затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2021 р. № 1436. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/073-Menedzhment.Dok.filos.02.06.2022.pdf>
9. Освітньо-наукова програма «Менеджмент» для підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» <https://www.pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/aspirantura/onp22/onp073.pdf?v=01>
10. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
11. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
12. Данильян О. Г. Д18 Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
13. Сардак С. Е. Основи наукових досліджень : навч. посібник / С. Е. Сардак. – Д. : ДГУ, 2018. – 103 с.
14. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / О. П. Кириленко, В. В. Письменний, Н. М. Ткачук та ін. ; за ред. О. П. Кириленко. — Тернопіль : ТНЕУ, 2012. — 196 с.

### Рекомендована література допоміжна

15. Постанова Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 р. № 283 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261»
16. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 № 600 «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти».
17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.06.2016 р. № 701 «Про

затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка та додатків до них, зразка академічної довідки».

### **Інформаційні ресурси в Інтернеті**

18. [http://sslab.com.ua/Home/Post/51/vsya-normativka-z-pidgotovki-zaxistu-disertacii-ta-publikacii-naukovix-statej-\(stanom-na-22-zhovtnya-2019-r\)?fbclid=IwAR2HONJAcuZJIYL4bxjYjbIWYXBGZDup0spYvUVvdvWTokgsc2US\\_Bgpu2w](http://sslab.com.ua/Home/Post/51/vsya-normativka-z-pidgotovki-zaxistu-disertacii-ta-publikacii-naukovix-statej-(stanom-na-22-zhovtnya-2019-r)?fbclid=IwAR2HONJAcuZJIYL4bxjYjbIWYXBGZDup0spYvUVvdvWTokgsc2US_Bgpu2w)
19. <https://www.pdatu.edu.ua/viddil-aspirantury-ta-doktorantury.html>
20. <https://www.pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/aspirantura/np-baza.pdf>
21. [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/RE34057.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE34057.html)
22. <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-03-09-mon-zatverdilo-novi-vimogido-oformlennya-disertaciyi>
23. Стандарт вищої освіти: третій (освітньо-науковий) рівень, галузь знань 07 Управління і адміністрування, спеціальність 073 Менеджмент (далі – Стандарт). Стандарт затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2021 р. № 1436. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/073-Menedzhment.Dok.filos.02.06.2022.pdf>
24. Освітньо-наукова програма «Менеджмент» для підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» <https://www.pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/aspirantura/onp21/onp073.pdf?v=01>
25. Електронний навчальний курс «Методика наукового дослідження (за спеціальністю 073 Менеджмент) та організація підготовки дисертаційної роботи»: <http://pdatu.net.ua/course/view.php?id=1491>

*Навчальне видання*

**Чикуркова Алла Дмитрівна**

**МЕТОДИКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ  
073 «МЕНЕДЖМЕНТ») ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ  
ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

**Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни  
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня освіти за  
спеціальністю 073 «Менеджмент»**

Редактор Чикуркова А.Д.

Підписано до друку \_\_\_\_\_ р. Формат 30 × 42/4.  
Папір офсетний. Ризографія. Авт. арк. 1,57.  
Обл.–вид. арк. 1,7. Ум.д.а. 1,8. Тираж 20 прим. Зам. \_\_\_\_.

Підготовлено до друку та видруковано  
у Подільському державному аграрно-технічному університеті.  
32300, Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12